

פרשת חיי-שרה

2

כג (א) ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה וגו'. ע' מש"כ לעיל ה' ה' : שני חיי שרה - מיותר, ואין הלשון כן בכל מקום שמודיע הכתוב שני הדברים, והנה כבר פירשנו כ"פ פ' חיים בלשון הקדש בשתי משמעות, אחת חיים ולא מות, ב' שמה ועלו ולא עזבו, כענין שאמרו ציומא ע"א א', שנות חיים ושלוש שנים המתהפכות מרעה לטובה, וכן בארנות החיים פ' חז"ל (שם) מקום שוקים, תמן שובעא ב'ו' ירו' כלאים פ"ט ה"ג, וע' מש"כ בס' דברים פ' ואחחנן עה"פ ואחם הדברים וגו'. ואחר כל זה יש להתבונן על מה שאמרו חז"ל שאברהם היה טפל לשרה בנביאות, ואין זה אלא חימא, האדם הגדול אשר דבר עמו ה' כ"פ, יהיה טפל לשרה שלא דבר עמה ה' כי אם דבור א' לא כי נחמת, ומפרשים ברבה שהוא דבר ה' לה, אלא הכונה הוא שהיה טפל ברוח הקדש, שהרי שני דברים הם, רוח"ק הוא מה שאדם מתבודד ומשרה עליו רוח"ק, ומכ"מ יודע מה שרואה ומדבר אז מדעת עצמו, 20 אמנם לא דבר עמו ה', ונבואה הוא בחינה גדולה ורבה מזה כמו שביארנו. ודוד המלך ע"ה זכה לשניהם ואמר [ש"כ כ"ג ב'] רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני, היינו רוח ה' הוא רוח"ק המופיע על דבר עצמו, וגם מלתו על לשוני שהוא נבואה ממש. ואברהם היה גדול בנבואה משרה, אבל ברוח"ק הייתה שרה מצינת יותר מאברהם אבינו, והסיבה לזה הוא משני טעמים, א' שאברהם בלדקו היה מנהיג העולם ומדריכם לעבודת ה', וכמו שכתוב לפנינו נשיא אלהים אתה בתוכינו ויבואר 30 בסמוך, ומי שעסקו עם המון רבה אינו יכול

להתבודד כל כך, משא"כ שרה הייתה יושבת באהל בקדושה וטהרה, (וע' מש"כ הגאון חתם סופר בהקדמתו בזה דברים ראויים אליו ז"ל), שנית דאין רוח"ק חל אלא מתוך שמחה של מצוה, ושרה זה נדקחה להפלא שהיתה באמונתה בצטחון חזק מאד נעלה, כמו שמבואר ברבה שאמרה שרה לאברהם אבינו את הצטחנה ואני באמונה, ומי שזא מכח הצטחנה ידוע מאמרם ז"ל אין הצטחנה לצדיקים בעוה"ז שמה יגרום החטא, וע' מש"כ לעיל ט"ו ו', משא"כ שרה שהיתה חזקה באמונתה בלי שום הצטחנה, על כן לא נתעצבה בכל ימי חייה והיתה שקועה ברוח"ק. וזהו דבר הכתוב שני חיי שרה, דשנים שלה כולם היו בחיי שמחה ונפש המעלה ונשגב בחיי רוחני, וכ"כ במדרש לקח טוב. וכענין שאמרו בגמ' [יבמות ס"ג ב'] מספר ימיו כפלים, כך אמר הכתוב דשני חייה היו שני פעמים, משום שהיו חייה עליזים וסמוכים בה' מצטחנה. ונראה עוד לפרש ע"פ הפשט משמעות שני מספר שני, ובאשר שרה נעשית ילדה אחר' וקנתה וחזרה לנספר חליפות השנים, וא"כ היה לה שני פעמים חליפות השנים, בראשונה חיתה חשעים שנה, ובשניה ל"ז שנים, וסך הכל שני חיי שרה היו מאה שנותיה משך קצר ל"ז שנים, הוא ע"פ הליכות הטבע שחליפות חיי כל בריה הוא לפי ערך שנותיו, ושרה שנחלפה פתאם לחיי נחורים כן אלו ימי זקנה :

3

ותקח הצעירה ותתכם -

מרוצ פחד ובושה כמו שמצינה שאינה ראויה להיות לו לאשה, ומאז והלאה נקבע בלבה פחד ממנו, ולא הייתה עם יחוק כמו שרה עם אברהם,

ורחל עם יעקב, אשר בהיות להם איזה קפידא עליהם או שינוי דעה לא בושו לדבר רחם לפניהם, משא"כ רבקה. וכל זה הקדמה להסיפור שיבוא בפרשת תולדות שהיו יחוק ורבקה מחולקים בדעות, ומכ"מ לא מנאה רבקה לצ להעמיד את יחוק על דעתה בדברים נכוחים כי היא יודעת האמת כי עשו רק ציד צפיו, וכן בשעת הזכרות, וכל זה הי' סיבה מהקצ"ה שיגיעו הזכרות ליעקב דוקא באותו האופן וכאשר יבואר במקומו טעם הדבר, ואלו הייתה רבקה עם אישה כמו שרה ורחל עם אנשיהן, לא הי' מגיע בזה האופן, והכל בהשגחה פרטית מראש שמגיע רבקה ליחוק בשעה שמצבה ממנו, וינא אחרית דבר כפי רצונו ית' :

(יז) וא"ל שני וגו' ידוע מאמרם
 ז"ל ספ"א דמגילה למה נמנו שנותיו של ישמעאל
 כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב, ומצואר מזה
 דחזרו על כל ז' ולא מצאו טעם נכון על זה וזלח
 זה התכלית, דאלו בקשו חז"ל להודיענו שיעקב
 אצינו ישב י"ד שנה צבית עבר, כך היה להם לומר
 משנותיו של ישמעאל למדנו שנותיו של יעקב, אלא
 הודיענו כי אין שום טעם אחר ע"ז, דצשלמא כל
 ספור של ישמעאל חרעו צא להודיע איך נתקיים
 10 ברכת ה' שאמר לאברהם, או כמו דכתיב כל זרע
 עשו כדי לדעת המשפחות שיצא מורע אברהם
 ויחזק זולת אומה הנבחרת, אבל שנותיו של ישמעאל
 הוא ללא תועלת, שהרי לא כתיב ג"כ שגעת עשו,
 אלא על כרחך רק לייחס שנותיו של יעקב, ולמדנו
 דכמו דמאז הגיע זמן האומה הנבחרת להשתכלל
 בעולם, היסב המקום כמה סיבות בעולם הבריאה
 בשבילם, כך כתב צמורה כמה ענינים ללא תועלת
 רק בשביל איזה תכלית הנוגע לאומה הנבחרת.
 והנה אמר הלשון כדי לייחס בהן כו', ולא אמר
 כדי לדעת וכלשון דאי' צרבה כדי לדעת מתי
 נחברך זקנך, אבל לשון כדי לייחס משמעו שניבין
 מזה איזה יחס ומעלה בשנותיו, והיינו משום שאין
 מקום ואופן לומר איה אפוא בלה יעקב י"ד שנים
 אלו אם לא צבית עבר, והרי יחוס גדול הוא שהי'
 כבר בן ששים ויותר וכבר הגיע השעה לישא אשה
 ולראות זרע, ומכל מקום השליך כל אשר לפניו
 וישב צבית תלמוד משך רב כזה, עד אשר ידע כי
 גם כאשר ילך לארס נהרים יהי תלמודו צידו, ואין
 לך יחס גדול מזה, וללמדנו בזה למי שיש בכחו
 ללמוד תורה ואח"כ לישא אשה, שלא יעמוד לפניו
 30 חשבונו ש"ע שכבר הגיע לפרקו. ודקדקו חז"ל
 בלשון לייחס שנותיו של יעקב, ולא אמרו לייחס
 את יעקב, ללמדנו שהשנים הללו שישב שלא צבית
 אציו ובהלו נר התורה עליו בלי שום מחשבה, היו
 טובות ליעקב מכל שנותיו שהיו מוטרות, והיו
 יחוסם של השנים הטובות למי שחי בהן:

מ
 ידוע מאמרם
 ז"ל ספ"א דמגילה
 למה נמנו שנותיו
 של ישמעאל
 כדי לייחס בהן
 שנותיו של יעקב
 ומצואר מזה
 דחזרו על כל ז'
 ולא מצאו טעם
 נכון על זה וזלח
 זה התכלית
 דאלו בקשו חז"ל
 להודיענו שיעקב
 אצינו ישב י"ד
 שנה צבית עבר
 כך היה להם לומר
 משנותיו של
 ישמעאל למדנו
 שנותיו של יעקב
 אלא הודיענו
 כי אין שום טעם
 אחר ע"ז
 דצשלמא כל ספור
 של ישמעאל חרעו
 צא להודיע איך
 נתקיים ברכת ה'
 שאמר לאברהם
 או כמו דכתיב
 כל זרע עשו כדי
 לדעת המשפחות
 שיצא מורע אברהם
 ויחזק זולת אומה
 הנבחרת אבל שנותיו
 של ישמעאל הוא
 ללא תועלת שהרי
 לא כתיב ג"כ שגעת
 עשו אלא על כרחך
 רק לייחס שנותיו
 של יעקב ולמדנו
 דכמו דמאז הגיע
 זמן האומה הנבחרת
 להשתכלל בעולם
 היסב המקום כמה
 סיבות בעולם הבריאה
 בשבילם כך כתב
 צמורה כמה ענינים
 ללא תועלת רק
 בשביל איזה תכלית
 הנוגע לאומה הנבחרת
 והנה אמר הלשון
 כדי לייחס בהן כו'
 ולא אמר כדי לדעת
 וכלשון דאי' צרבה
 כדי לדעת מתי
 נחברך זקנך אבל
 לשון כדי לייחס
 משמעו שניבין מזה
 איזה יחס ומעלה
 בשנותיו והיינו
 משום שאין מקום
 ואופן לומר איה
 אפוא בלה יעקב
 י"ד שנים אלו אם
 לא צבית עבר והרי
 יחוס גדול הוא
 שהי' כבר בן ששים
 ויותר וכבר הגיע
 השעה לישא אשה
 ולראות זרע ומכל
 מקום השליך כל
 אשר לפניו וישב
 צבית תלמוד משך
 רב כזה עד אשר
 ידע כי גם כאשר
 ילך לארס נהרים
 יהי תלמודו צידו
 ואין לך יחס גדול
 מזה וללמדנו בזה
 למי שיש בכחו ללמוד
 תורה ואח"כ לישא
 אשה שלא יעמוד
 לפניו חשבונו ש"ע
 שכבר הגיע לפרקו
 ודקדקו חז"ל בלשון
 לייחס שנותיו של
 יעקב ולא אמרו לייחס
 את יעקב ללמדנו
 שהשנים הללו שישב
 שלא צבית אציו
 ובהלו נר התורה
 עליו בלי שום מחשבה
 היו טובות ליעקב
 מכל שנותיו שהיו
 מוטרות והיו יחוסם
 של השנים הטובות
 למי שחי בהן

נקראים בניו אלו בני הפילגשים, כמו בני הנביאים
 שאין הפי' בניו של הנביאים, אלא בניו שמתקדשים
 לנבואה, כמש"כ הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ז הל"ה,
 ובאשר בני קטורה היו מרוחקים מאביהם, מש"ה
 נקראו בני הפילגשים של אברהם, וצדרי הימים
 נקראת אמם פילגש, בשביל שבניה היו בני פילגשים:
 ויש"הם מע"ל יצחק בנו. מש"ה שלחם כדי
 שלא יערערו לומר שלא הי' הדבור כי ציחק יקרא
 לך זרע אלא לגבי ישמעאל, ולא נגדס שלא היו
 10 עדיין בעולם, וגם משונה ישמעאל מהם שהיתה
 אמו שפחת שרה ואינו נחשב בן לאברהם צמה
 שנוגע ליצחק, מש"כ קטורה, מש"ה שלחם ממנו:

(ו) ולבני הפילגשים. אין הפי' בניו של
 הפילגשים של אברהם, שהרי לא מיירי כאן
 בישמעאל, וגם לא נשלח ישמעאל קדמה והוא דר
 צמדבר פארן סמוך לארץ ישראל, אלא צבני קטורה,
 וא"כ בני פילגשו מיבעי, וגם לא נזכר בתורה
 דקטורה היתה פלגש וזלח צדרי הימים. אלא כך
 הענין, שהי' המנהג דבני אשה חשובה לפי כבוד
 האיש, אוחם הי' אביהם מקרב צייו כטבע האב
 לבנים, ובני פילגשים היו מרוחקין מאביהם, ואע"ג
 10 שע"פ ד"ת אינו כן לענין ירושה, מכ"מ הי' המנהג
 להקל צם, כמצואר צם' שופטים (י"א) במאמר
 אחי יפתח אליו לא תנחל צבית אצינו וגו', והיו